

Székely Gábor
ELSZAKADÁS ÉS
VISSZAFORDULÁS

Szerkesztette
VÉGH ZSUZSANNA

A szerző munkatársai
MUND KATALIN és CSÁSZÁR EDIT

© Székely Gábor, 2022
Borítófotó © Horvát Éva

Apám huszonkilenc éves korában nősült meg először, 1927-ben vette el egy pesti ügyvéd lányát, Fränkel Irént (őt is Irénnek hívták, mint apám nővérét). Házasságukból született a két testvérem, akiket nem ismerem, 1928-ban Gabriella és nyolc évvel később, 1936-ban Judit (ezért kapta az én lányom is a Judit nevet). Apám az 1930-as években a Chevra Kadisa elnöke lett.

A két gyerek születése között, 1932-ben nyitotta meg önálló üzletét, amibe besegíthetett az a jelentős hozomány, amit a feleségével kaphatott. Nem tudom, hogyan jöttek össze, valószínűleg sadhenolt, közvetített házasság volt a pesti ügyvéd lány és az egri boltvezető között. Nem tudom, hány éves lehetett akkor apám első felesége, de az anyám kiszólásaiból – aki világéletében féltékeny volt az 1944-ben Auschwitzba elhurcolt első feleségre – az derült ki számomra, hogy elődjét nem tartotta sem fiatalnak, sem szépnek. A fennmaradt képek szerint a külső megjelenésével semmi baj nem volt, de valószínűleg néhány évvel idősebb lehetett apámnál. Erre utal a szokatlanul magas hozomány, meg az, hogy pesti ügyvéd lánya létére leköltözött Egerbe. Vanak árulkodó jelek, de ettől ez még láthatóan nagyon jó, boldog házasság lehetett.

Apám forgalmas helyen nyitott üzletet Egerben, amiről mindenki azt hitte, a saját tulajdona, pedig bérlemény volt: egy biztosítótársaság épületének alsó szintjén működött a Székely-féle bolt. Viszonylag sok alkalmazottal dolgozott, a jól menő üzletek akkor hétfőtől péntekig teljes munkaidőben, szombaton fél napig voltak nyitva. A vallásos zsidók szombaton nem nyitották ki a boltot, apámék viszont nagyon világiak voltak, ezért egy idő után szombaton is kinyitott, habár ezt tiltja a vallás. Nem tudom, mikortól, de apám fogalmazott így: „egy idő után” kinyitotta a boltot, mert az üzletmenethez ezt a szombat délelőtti forgalmat is szükségesnek látta.

Jól élhettek, de szerényen. Ez érdekes. Apám vett ugyan Egerben az Almagyar utcában egy négyszobás villát, ami jelentős összeget emészthetett fel, és ehhez csatlakozóan, közvetlen telekszomszédként

a szomszédos Gólya utcában egy többlakásos földszintes házat. Az utóbbi talán nem ért annyit, mint a villa, de ebben nem vagyok biztos. A két ház között átjárót nyitottak, és a Gólya utcai házban apám felújított és berendezett a nagymamának és a nővérének, Eta néninek egy szoba-konyha-fürdőszobás lakást. Eta néni soha nem ment férjhez, a nagyapám 1923-ban bekövetkezett halála óta a két nő együtt élt. A ház többi része nem volt különösebben rendbe hozva. Emlékszem erre a házra. A belváros kellős közepén állt, egyszerű ház volt, amelyben apám még kiadott három-négy hasonló, egy-két szobás, komfort nélküli kis lakást. Szerintem eredetileg erre a célra is vette, illetve főleg azért, hogy az anyját a közelében tudja, és így talán nem is volt két háztartásuk. Azért is gondolom, hogy elég szerényen éltek, mert nem tartottak bent lakó cselédet, ami abban az időben ritkaságszámba ment. Egy mindennap bejáró asszony látta el a családot.

Hogy eredetileg a Székely család a házasságkötés után hol élt, azt nem tudom, de a lányok, Gabriella és Judit már az Almagyar utcai négyszobás villában nevelkedtek. Apám keveset mesélt erről a családjáról. Nem hallottam például történeteket sem az ő, sem a lányai nyaralásairól. Amit tudok, hogy az Eger melletti Almárban volt a felesége családjának egy nyaralója. Tudomásom szerint ott többször megfordultak. Egy másik kirándulóhely is említésre került, a síkfőkúti menedékház és étterem. Ha jól emlékszem, ott ebédeltek ezeken a kirándulásokon, ami azt jelentette, hogy házon kívül megették a tréflit is. Ezenkívül apám azt mesélte, hogy néha vasárnaponként taxit béreltek, úgy kirándultak a Bükkbe. De arról, hogy ott mit csináltak, hova mentek, nincs emlékem.

Apám haláláig emlegette a lányait és az első feleségét. Úgy tűnik, nagyon boldog, kiegyensúlyozott család volt, ahol mindenki tette a dolgát. Apám sokat dolgozott a boltban, a felesége ott nem segített be, vitte a háztartást, a lányok meg tanultak. A két lánytestvéremről mindösszesen annyit tudok, hogy mint rendes polgárlányok mindketten az egri angolkisasszonyokhoz jártak iskolába. Az akkori törvények szerint szombaton is volt tanítás, ami azt is jelentette, hogy az egyházi iskolákban szombaton írni is kellett. (Majd anyám történeténél lesz még erről szó, ő sokkal vallásosabb családból jött. Azért került csak polgáriba, mert a polgári állami iskola volt, s ott nem kellett írniuk szombaton a zsidó gyerekeknek.) Mivel apám lányai az angolkisasszonyokhoz jártak, ez is arra mutat, hogy a család nem volt nagyon vallásos. Apám feleségének a haját nem nyírták le, nem volt parókás, de ortodox templomba jártak, mint a Schwarzok mindig is. (Az apám vallásos volt – hogy az első felesége is az volt-e, soha nem derült ki számomra. Nem beszéltünk róla soha.) Katolikus leánygimnáziumról lévén tehát szó, a lányoknak az iskolában szombaton is kellett írniuk. Mindenki a felekezet szerinti hittanra járt, őket mint zsidókat a rabbihoz irányították, aki nyilván nem sokat foglalkozott a lányokkal; amikor az osztályzásra került sor, ő minden lánynak egyest adott, hiszen soha nem is látta őket. Akkoriban az egyes volt a legjobb jegy.

Arról egyébként soha nem hallottam, hogy apám lányai hol ismerkedtek meg a vallással. Ortodox templomba járó család lányai lévén meg kellett tanulniuk profi módon imádkozni. Valamit kellett tanulniuk Mózes öt könyvéről is, mert az akkoriban szokás volt. Az írott tan többi része nem nagyon került elő, a szóbeli

tant pedig lányoknak nem tanították, ahogy ma sem. – A zsidó vallás eléggé összetett. Megtanulni nem lehet, csak minél nagyobb teljességre törekedni. Alapvetően két nagy csoportot tanulunk, az írott és a szóbeli tant. Ezenkívül van még a kabbala, a midrások és a szokások. Az írott tan maga a huszonnégy részből álló Biblia, amit a keresztény világ Ótestamentumnak hív. Hitem szerint ez keletkezésétől fogva le van írva, nyilván ezért is mondjuk írott tannak. Ezzel szemben a szóbeli tan nem volt leírva. Csak a Második Szentély lerombolása után írták le, nehogy feledésbe merüljön. A misnák összegyűjtését, leírását i. sz. 199-ben fejezték be, a gemarákét 499-ben. Ezeket együtt Talmudnak hívjuk. Ehhez a mai napig csatlakoznak művek, azokat leginkább bibliai vagy talmudi magyarázatnak nevezük. Az én tanuláshoz ez így mindig elegendő volt. A fiúknak életük végéig tanítják a tant, teljes egészében. A lányoknak csak a Héber Bibliát. Az évszázadok előrehaladtával, és főleg mostanában, egyre mélyebben tanítják az írott tant. Tapasztalatom szerint emiatt sok nő mélyebben ismeri a Bibliát, mint a férfiak, hiszen ők egy idő után már csak a Talmudot tanulják.

Amikor apámat behívták munkaszolgálatra, ott maradt a felesége a két lánnyal. A bolttal nem tudom, mi lett. Innét vitték be őket 1944 tavaszán a gettóba, ahonnan Kerecsendre, Kerecsendről Maklárra hurcolták – eddig gyalog –, majd Makláron rakták fel őket a vonatra, és vitték Auschwitzba. Semmit nem tudok róluk, valószínűleg már az első napon elpusztították őket.

Apám egy egri századba került, Jolsvára hívták be munkaszolgálatra. Onnan a századot átvitték Pusztavámra. A viszonyokhoz képest alapvetően jól ment a

soruk. Nem nagyon csináltattak velük semmit. Például az egyik helyről átpakoltak egy rakás fát máshová, majd vissza. Semmiféle feladatuk nem volt. Volt velük egy orvosokból álló század is, akiket szintén Pusztavámra vittek. Eljött 1944. október 15., a Horthy-proklamáció, a kiugrási kísérlet napja. A zsidók kezdtek mulatni, mert úgy gondolták, hogy vége a háborúnak, és haza lehet majd menni, de egy német utászs század körbefogta az egész munkaszolgálatos századot, és mindenkit lelőttek. Csak az a néhány ember menekült meg, akiket reggel beküldtek a központba, vagy megszöktek.

Más egyebet nem tudok a munkaszolgálatról. Egy későbbi történetem mégis van. Jó tíz évvel ezelőtt találkoztam valakivel a Frankel Leó úti zsinagógában, aki azt mesélte, hogy Egerben volt munkaszolgálatos, és ismerte apámat, akinek az volt a szokása, hogy két-három munkaszolgálatos férfit meghívott ebédre. Amiről az illető mesélt, az épp egy hétvégi ebéd lehetett, valamiért az az érzésem, hogy sabeszi ebéd volt. Ez a két-három fiatalember az Egerben állomásozó zsidó munkaszolgálatos századból jött. Jól érezték magukat, elbeszélgethették az időt, mert úgy fejeződött be ez a vendégeskedés, hogy apámék mondták, ne haragudjanak, nekik színházjegyük van, és végül a vendégeskedő munkaszolgálatosokat elvitték magukkal a színházba is. Ezután mentek vissza a körletbe, ahol nem találtak senkit, mert közben a századot elvitték. Akkor visszarohtak az apámhoz, hogy csináljon valamit. Ő azonban bejuttatta a vendégeit a kórházba azzal, hogy rosszul lettek, és a kórházban voltak. Ezzel igazolták ezeket a fiúkat, ott tartották egy ideig, aztán jelentkeztek a központban, ahol átsorolták őket egy másik munkaszolgálatos századba. A korábbi századukból,

amelyet elvittek akkor Egerből, senki nem maradt meg, csak ez a két-három fiú, akiket nem vittek ki Ukrajnába, és így nem gyilkoltak meg.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben 2022-ben,
a nyomda alapításának 140. esztendejében.
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős vezető Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Korrektor Hradeczky Moni
A kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9237
Kner Antikva betűtípusból szedve
ISBN 978 963 14 4230 4
ISSN 0324-797X